

LEGISLATÍVNY ZÁMER ZÁKONA O NÁRODNOSTNÝCH MENŠINÁCH

Zdôvodnenie vypracovania nového právneho predpisu:

Zákona o národnostných menšinách

- **Prijatie zákona predpokladá Ústava SR od roku 1992.** Zákon, ktorý doteraz absentuje (vyše 26 rokov), v súlade s Ústavou upraví právo občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny „spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie“.
- **Rozdrobenosť právnej úpravy práv** (existencia množstva právnych predpisov, ktoré parciálne upravujú práva príslušníkov národnostných menšín) **je bariérou ich uplatňovania aj vo vzťahu k nositeľom týchto práv**, ako aj k povinným subjektom zodpovedným za ich výkon.
- **Potreba vytvorenia komplexného, stručného, jednoznačného a pre užívateľa optimálneho legislatívneho predpisu pre výkon ich práv je odôvodnená:**
 - **absenciou jasných definícií základných pojmov** (národnostná menšina, proces uznávania národnostnej menšiny);
 - **potrebou vymedziť oblasti práv** (okrem alebo vrátane jazyka, kultúry a školstva, ktoré sú (budú v blízkej budúcnosti) upravené osobitnými zákonmi);
 - **potrebou vymedziť povinnosti a povinné subjekty;**
 - **potrebou vymedziť inštitucionálne zabezpečenie.**

Princípy tvorby nového právneho predpisu

- **Rešpekt k európskym hodnotám demokracie, otvorenej spoločnosti a rovných príležitostí;**
- **Súlad s medzinárodnoprávnymi záväzkami SR;**
- **Participatívnosť – účasť národnostných menšín na tvorbe novej legislatívy;**
- **Uznanie pozitívnych hodnôt rozmanitosti;**
- **Najvyššia možná miera prekonania rozdrobenosti existujúcej legislatívy a jej zosúladenia s potrebami menšín.**
- **Jednoduchosť a prehľadnosť.**

Medzinárodnoprávne, legislatívne a nelegislatívne východiská k prijatiu zákona

- *Ústava SR*
- *čl. 34 ods. 1.*

Občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. **Podrobnosti ustanoví zákon;**

- *čl. 34 ods. 2*

Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj

- a) právo na vzdelanie v ich jazyku, b) právo používať ich jazyk v úradnom styku, c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.

- Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (Oznámenie MZV SR č. 160/1998 Z. z.)
- Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov (Oznámenie MZV SR č. 588/2001 Z. z.)
- Odporúčanie vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny:
 - Haagske odporúčania týkajúce sa vzdelávania príslušníkov národnostných menšín (1996)
 - Odporúčania z Oslo týkajúce sa jazykových práv národnostných menšín (1998)
 - Lundské odporúčania: Efektívna participácia národnostných menšín na verejnom živote (1999)
 - Ľubľanské usmernenia: Integrácia v rozmanitej spoločnosti (2012)
 - Grazske odporúčania: Prístup k spravodlivosti a národnostné menšiny (2017)
 - Talinnské usmernenia: Národnostné menšiny a médiá v digitálnej dobe (2019)
- *Opatrenie 2 operačného cieľa 1 Akčného plánu na ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020, ktorý prijala vláda SR uznesením 492/2016*

Zabezpečenie prípravy komplexnej a ucelenej právnej úpravy práv národnostných menšín a etnických skupín, ak potreba takejto úprav vyplynie z vypracovanej analýzy;

- *Uznesenie vlády č. 252/2019 z 29. mája 2019 k Odporúčaniam adresovaným Slovenskej republike počas tretieho kola Univerzálneho periodického hodnotenia Rady OSN pre ľudské práva*

Vláda uvedeným uznesením v bode B.2 uložila ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí priebežne implementovať odporúčania adresované Slovenskej republike počas tretieho kola Univerzálneho periodického hodnotenia Rady OSN pre ľudské práva v Ženeve. V tejto súvislosti je potrebné uviesť odporúčania:

- UPR/161 v nasledovnom znení: **Prijat' komplexný a súhrnný národnostný zákon o zaručení rozvoja a zachovaní identity národnostných menšín, ktorý umožní praktické príležitosti uvedeným skupinám, ako napr. samosprávu**
- UPR/163 v nasledovnom znení: **Nad'alej zlepšovať legislatívu a inštitúcie na ochranu práv národnostných menšín;**
- *Uznesenie vlády č. 305/2019 z 19. júna 2019 k Správe o priebehu a výsledkoch XIV. zasadnutia Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín*

Vláda uvedeným uznesením v bode B. 1 uložila relevantným subjektom oboznámiť sa so závermi a odporúčaniami zo XIV. zasadnutia Zmiešanej slovensko-maďarskej komisie pre záležitosti menšín, posúdiť možnosť ich realizácie a následne priebežne vyhodnocovať ich plnenie. V tejto súvislosti je potrebné uviesť odporúčanie **XIV/SK/1/2019** v nasledovnom znení: **Slovenská strana posúdi možnosti vytvorenia zákona o národnostných menšinách, ktorý pre národnosti žijúce na Slovensku zabezpečí ich ďalší rozvoj a zachovanie.**
- **Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016 - 2020:** vláda sa zaviazala chrániť národnostné menšiny ... a bude vytvárať podmienky pre rozvoj národnostných menšín

v oblasti uchovávaní a rozvíjania ich identity, jazyka, kultúry a tradícií. Vláda sa taktiež zaviazala, že vytvorí podmienky pre zosúladenie praxe s platným zákonom o používaní jazykov národnostných menšín, čo znamená, že zákon upravujúci používanie jazykov národnostných menšín sa v praxi nedostatočne uplatňuje, pričom dôvodom je aj nejednoznačnosť tejto právnej úpravy, nezohľadnenie vývoja v oblasti inštitucionálnych rámcov.

• **Odporúčania medzinárodných organizácií, predovšetkým poradného výboru Rámcového dohovoru na ochranu práv národnostných menšín a Výboru expertov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov:**

- podpora prijatia konkrétnejších legislatívnych záruk v tejto oblasti,
- podpora úsilia o vytvorenie legislatívneho rámca pre národnostné menšiny,
- zvýšiť prehľadnosť a právnu istotu týkajúcu sa menšinových práv zaručených v SR,
- pri príprave novej legislatívy týkajúcej sa národnostných menšín zaujať flexibilnejší prístup k požiadavke štátneho občianstva,
- legislatívny rámec týkajúci sa ochrany národnostných menšín ešte nie je dopracovaný. Ustanovenia týkajúce sa národnostných menšín sú v súčasnosti „roztrúsené“ v rozličných právnych predpisoch. Zdá sa, že navrhovaný ucelený zákon o národnostných menšinách by mohol zvýšiť prehľadnosť a právnu istotu vo vzťahu k právam zaručeným príslušníkom národnostných menšín na Slovensku,
- legislatívne a politické opatrenia v tejto oblasti možno prijať len na základe dôkladných a otvorených konzultácií s predstaviteľmi národnostných menšín,
- zdokonaľiť a doplniť legislatívny rámec z hľadiska povinností, ktoré SR prijala ratifikáciou charty,
- zabezpečiť efektívnu koordináciu medzi inštitúciami vo všetkých otázkach týkajúcich sa ochrany ľudských práv a práv menšín v úzkej spolupráci s predstaviteľmi národnostných menšín a zástupcami občianskej spoločnosti.

Platná právna úprava

Právne predpisy upravujúce postavenie a práva národnostných menšín v SR:

- Zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon),
- Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií),
- Zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky,
- Zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku,
- Zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách,
- Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov,

- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z.,
- Zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon),
- Zákon č. 385/2008 Z. z. o Tlačovej agentúre Slovenskej republiky a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o digitálnom vysielaní),
- Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva,
- Zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv,
- Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, konaní pred ním a o postavení jeho sudcov,
- Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok,
- Zákon č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok,
- Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov,
- Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon,
- Zákon 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok),
- Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín v znení neskorších predpisov,
- a ďalšie.

Každá oblasť týkajúca sa práv národnostných menšín je upravená inou právnou normou, pričom niektoré oblasti sú upravované súčasne aj viacerými, čo spôsobuje neprehľadnosť, vedie v niektorých prípadoch aj k nejednoznačnosti jeho výkladu a aplikácii v praxi.

Uvedené zákony neobsahujú/neupravujú:

- **participáciu príslušníkov národnostných menšín na veciach, ktoré sa ich týkajú, t. j. úpravu samosprávnych prvkov.**

Odporúčania k cieľovému stavu a oblastiam vyžadujúcim právnu úpravu

- zakotvenie rovných príležitostí pre príslušníkov národnostných menšín, zákaz diskriminácie a zákaz krokov vedúcich k asimilácii;
- definícia národnostnej menšiny;
- zoznam národnostných menšín priamo v zákone alebo podzákonnej norme;
- postup resp. procedúra, ako nadobudnúť status štátom uznanej národnostnej menšiny v súvislosti aktuálnymi spoločenskými trendmi;
- vzťah k štátnemu / úradnému jazyku, vymedzenie pojmu regionálny úradný jazyk;
- definícia kultúry národnostných menšín, vzťah k regionálnej a lokálnej kultúre;
- národnostné médiá;
- participácia príslušníkov národnostných menšín na veciach, ktoré sa ich týkajú na všetkých úrovniach vrátane samosprávnych prvkov;
- zakotvenie princípu subsidiarity;
- úprava inštitucionálneho zabezpečenia t. j. sieť inštitúcií zabezpečujúcich výkon zákona;
- definícia vzťahov k iným právnym predpisom súvisiacich s predmetom právnej úpravy a zakotviť oblasti, ktoré sa doposiaľ v legislatíve nevyskytujú;
- možnosť variabilnej úpravy pre málopočetné a mnohopočetné menšiny, prípadne vytvoriť rôzne členenie národnostných menšín podľa ich potrieb;
- dôraz na prepojenie práv a zabezpečenie predpokladov na ich výkon (možnosti využívať menšinový jazyk v úradnom styku má korešpondovať s povinnosťou ovládania menšinového jazyka úradníkmi).
- právna úprava má definovať všeobecné princípy aj pre osobitné zákony;
- zváženie návrhu novej úpravy jazykových práv vo vzťahu k zákonu o štátnom jazyku vrátane úpravy postavenia regionálnych úradných jazykoch;
- zváženie potreby prípravy ďalších podzákonných noriem popri tvorbe novej právnej úpravy;
- zohľadnenie podoby údajov vo vzťahu k príslušníkom národnostných menšín, ktorá bude k dispozícii po spracovaní údajov SODB 2021.

Štruktúra nového právneho predpisu: Zákon o národnostných menšinách

PREAMBULA

čl. 1 VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

- predmet a pôsobnosť zákona
- vymedzenie základných pojmov (národnostná menšina)
- postup resp. procedúra uznávania národnostných menšín
- zoznam národnostných menšín
- základné práva národnostných menšín (právo na zachovanie jazyka, kultúry, identity, atď.)

- symboly a sviatky národnostných komunít (kto ich určí, ako sa registrujú, kedy sú oficiálne), ako sa používajú
- zákaz diskriminácie (vyvarovať sa duplicity s Antidiskriminačným zákonom)
- rovné príležitosti a zákaz diskriminácie
- dočasné vyrovnávacie opatrenia
- zákaz násilnej asimilácie

čl. 2 INŠTITUCIONÁLNE A FINANČNÉ ZABEZPEČENIE

- vymedzenie inštitúcií zabezpečujúcich výkon práv na celoštátnej, regionálnej a lokálnej úrovni
- vymedzenie inštitúcií dohliadajúcich na dodržiavanie zákona a sankcií pri nedodržaní ustanovení zákona

čl. 3 PARTICIPÁCIA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

- zastúpenie národnostných komunít vo volených orgánoch (NR SR, poradné orgány samosprávnych krajov, obecné zastupiteľstvá)
- Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny
- samosprávne orgány komunít, kto zastupuje jednotlivé komunity navonok, kto rozhoduje v ich vnútorných veciach
- celoštátne, regionálne, obecné samosprávne orgány, spôsoby ich kreovania
- kto môže voliť národnostné samosprávne orgány
- kto môže byť volený
- ako prebiehajú voľby
- kompetencie národnostných samosprávnych orgánov – všeobecné
- kompetencie v oblasti školstva
- kompetencie v oblasti kultúry
- kompetencie v oblasti podpory používania jazyka
- kompetencie v oblasti hospodárskeho a sociálneho života
- financovanie samosprávnych orgánov
- podporné opatrenia

čl. 4 KULTÚRA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

- definícia kultúry národnostných menšín
- regionálna, lokálna kultúra, vzťahy
- štruktúra podpory kultúry národnostných menšín
- národnostné kultúrne inštitúcie
- podporné opatrenia

čl. 5 JAZYK NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

- definícia jazyka národnostných menšín
- používanie jazykov národnostných menšín v úradnom styku a verejnom styku
- komunikácia a informovanie v jazyku národnostných menšín
- označenia v jazykoch národnostných menšín a geografické názvy
- vzťah k zákonu o štátnom jazyku, prípadne k zákonu o používaní jazykov národnostných menšín
- podporné opatrenia

čl. 6 NÁRODNOSTNÉ MÉDIÁ

- verejnoprávne médiá

- súkromné médiá
- podporné opatrenia

čl. 7 ŠKOLSTVO NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

- definícia národnostného školstva
- štruktúra národnostného školstva
- inštitúcie národnostného školstva
- podporné opatrenia

čl. 8 MIMOVLÁDNE NEZISKOVÉ ORGANIZÁCIE

- postavenie národnostných mimovládnych neziskových organizácií
- register mimovládnych neziskových organizácií, podskupina registra národnostných mimovládnych neziskových organizácií
- podporné opatrenia

čl. 9 PRECHODNÉ USTANOVENIA

čl. 11 ZRUŠOVACIE USTANOVENIA